

PAWEŁ MALENDOWICZ

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile

PAULINA SZATKOWSKA

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile

KONCEPCJE PROGRAMOWE POLSKICH PARTII POLITYCZNYCH W ZAKRESIE BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

.....

THE POLICY CONCEPTIONS OF POLISH POLITICAL PARTIES CONCERNING NATIONAL SECURITY

Słowa kluczowe: partia polityczna, program wyborczy, polityka bezpieczeństwa

Key words: political party, electoral programme, security policy

Streszczenie: Koncepcje partii politycznych w zakresie wyznaczania kierunków polityki bezpieczeństwa państwa zajmują poczesne miejsce w ich programach wyborczych. Partie polityczne prezentują w nich krytyczne aspekty prowadzonej polityki, jak i kreują wizje przyszłości w zakresie bezpieczeństwa państwa. Różnią się jednak między sobą oceną i proponowanymi koncepcjami kierunków działań, które dotyczą bezpieczeństwa społecznego, ekonomicznego, kulturowego i przede wszystkim – militarnego.

Abstract: The conceptions of political parties in determining trends in the state's security policy occupy an important place in their electoral programmes. Political parties present there not only some critical aspects of their policy but also create the visions of the future concerning the state's security. However, they differ from each other in the assessment and suggested conceptions of the course of actions concerning social, economic, cultural, and in the first place, military security.

Partie polityczne są jednym z elementów państwa demokratycznego, który odzwierciedlany jest przez pluralizm społecznych koncepcji i poglądów na politykę, gospodarkę, kulturę oraz inne sfery i pola aktywności społecznej, traktowane łącznie i jako wzajemnie przenikające się. Dążąc do zdobycia lub utrzymania władzy, partie polityczne dążą także do realizacji zadań i osiągnięcia celów zapisanych w programach politycznych i wyborczych. Pro-

blematyka bezpieczeństwa jest w programach partii politycznych traktowana wielowymiarowo i wielodzielinowo. Dla niektórych partii bezpieczeństwo militarne, a więc zabezpieczenie przed ewentualnością agresji innego państwa, urasta do rangi wartości pierwotnej. Dla innych natomiast, o bezpieczeństwie państwa decyduje jego siła ekonomiczna. Przesądza to o rozróżnianiu koncepcji politycznych w odniesieniu do zmiennych podziałów ideowych sceny politycznej. Jest to problem istotny dla bezpieczeństwa Polski w XXI wieku z uwagi na to, że to władza ustawodawcza, a więc parlament, który tworzony jest przez reprezentacje partyjne, decyduje o ostatecznym kształcie polityki bezpieczeństwa państwa. Przejawia się ona bowiem w priorytetach działań określanych w strategiach i planach długookresowych, jak również w ustawodawstwie i podziale środków budżetowych. Zatem jakie idee i wartości uznawane były przez partie polityczne w Polsce za nadrzędne i pierwotne? Jakie koncepcje, postulaty i zalecenia w zakresie bezpieczeństwa narodowego proponowały w drugiej dekadzie XXI wieku polskie partie polityczne?

Prawo i Sprawiedliwość

Partia Prawo i Sprawiedliwość (PiS) powstała w 2001 roku. W programie z 2014 roku odwoływała się do wartości pierwotnej dla jej członków, jaką jest Polska, a także pomyślny i bezpieczny byt Polaków. Stąd problematyka bezpieczeństwa w programie tej partii była analizowana w wielu rodzajach i wielowymiarowo, jako bezpieczeństwo energetyczne, żywnościowe, ekologiczne, militarne, publiczne, powszechne, społeczne, zdrowotne, pracy, prawne, ruchu drogowego, a także wewnętrzne i zewnętrzne (*Program Prawa i Sprawiedliwości 2014*).

PiS odrzuciło spotykany w historii idei i polityce dylemat, będący przeciwstawieniem bezpieczeństwa i wolności. Uznało, że można tę sprzeczność przezwyciężyć, wykorzystując mechanizmy i procedury demokracji. Partia skrytykowała dysfunkcjonalność państwa, w którym władzę sprawowali liberałowie i ludowcy. Jej przejawem było dla niej pozostawianie obywateli z własnymi problemami, np. zdrowotnymi, społecznymi, sądowymi, a także z problemami w dziedzinie ich bezpieczeństwa i bezpieczeństwa państwa. Dowodem na to była w ocenie PiS słabość Policji i Sił Zbrojnych, likwidacja jednostek wojskowych, posterunków Policji i placówek Straży Granicznej. Rządzących do 2014 roku PiS obarczyło winą za utratę narzędzi do samodzielnej realizacji interesów narodowych, co stało się szczególnie istotne w sytuacji narastania rywalizacji geopolitycznej na świecie. PiS wezwało do odejścia od polityki samodegradacji i harmonizacji poglądów z silniejszymi. Zasadniczym celem polityki zagranicznej powinno być zatem przywrócenie, umocnienie i zabezpieczenie podmiotowości Polski na arenie międzynarodowej i w dziedzinie bezpieczeństwa zewnętrznego (*Program Prawa i Sprawiedliwości 2014*).

Jednym z kluczowych wymiarów polityki zagranicznej dla PiS pozostało bezpieczeństwo. Partia zanegowała liberalną wizję „końca historii” i globalizacji, uznając ją za błędną. W nawiązaniu do nowych wyzwań w zakresie bezpieczeństwa państwa w programie stwierdzała: „Za fundament naszego bezpieczeństwa międzynarodowego uznajemy przynależność do Paktu Północnoatlantyckiego i naszą aktywność w jego ramach. Dla Polski szczególnie jest istotne, aby nasze – zakładamy, iż nie ostateczne – obecne położenie jako państwa brzegowego NATO bezpośrednio konfrontowanego ze wzrostem potencjału militarnego innych aktorów tuż u swoich granic, stanowiło przesłankę do zwiększenia poziomu gwarancji bezpieczeństwa NATO dla Polski. (...) Tworzenie w Unii Europejskiej zrębów ambitnej polityki bezpieczeństwa uznajemy za działanie istotne. Nie może jednakże prowadzić to do powstania systemu konkurencyjnego wobec transatlantyckiej współpracy sojuszniczej, nie może też prowadzić do powstania, pomiędzy krajami europejskimi, sformalizowanej wewnętrznej funkcjonalnej hierarchii w zakresie bezpieczeństwa, statusu wojskowego czy też zdolności przemysłu obronnego. (...) Dla międzynarodowych aspektów bezpieczeństwa Polski szczególną rolę będą odgrywać tradycyjnie stosunki Polski ze Stanami Zjednoczonymi. Należy podjąć działania, by przy sprzyjających okolicznościach doszło do szybkiej rewitalizacji tych stosunków w wymiarze dwustronnym, tak aby wspólnie wyciągnąć wnioski ze zmiany geopolitycznej konfiguracji interesów w naszej części Europy i podjąć wspólne działania na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa, stabilności i umocnienia demokratycznego ładu w regionie” (*Program Prawa i Sprawiedliwości* 2014).

W rozdziale zatytułowanym *Obrona narodowa i międzynarodowe bezpieczeństwo Polski*, PiS sformułowało zadanie zapewnienia zdolności wojska do obrony państwa. W tym względzie partia wymieniła następujące priorytety: silna armia, gwarancje sojusznicze, reorganizacja Sił Zbrojnych RP i Ministerstwa Obrony Narodowej oraz społeczne wsparcie wojska (*Program Prawa i Sprawiedliwości* 2014).

Platforma Obywatelska Rzeczypospolitej Polskiej

Platforma Obywatelska Rzeczypospolitej Polskiej (PO) jest partią polityczną powstałą, podobnie jak PiS, w 2001 roku. W hierarchii wartości PO bezpieczeństwo usytuowane zostało na innym poziomie, niż w przypadku partii PiS. Bezpieczeństwo kojarzone było przez PO ze sferą wolności obywatelskich oraz ekonomii, które traktowane były jako subsydium i środek do zapewnienia bezpieczeństwa militarnego. Rozdział programu PO z 2015 roku pt. *Bezpieczna Polska, bezpieczny obywatel*, zamieszczony został w tym dokumencie jako przedostatni. PO zobowiązywała się w nim do: stałego wzrostu wydatków na podnoszenie poziomu zewnętrznego i wewnętrznego

bezpieczeństwa Polaków, stałego wzrostu uposażeń żołnierzy i funkcjonariuszy w ramach budżetu Ministerstwa Obrony Narodowej – rosnącego wraz z PKB, zwiększenia obecności wojskowej NATO i Stanów Zjednoczonych na terytorium Polski (*Polska Przyszłości* 2015).

PO w programie pisała o wprowadzeniu zasady, zgodnie z którą wydatki na obronność nie mogą być niższe niż 2% PKB. Obiecała większe wydatki na bezpieczeństwo i modernizację wojska, rozwinięcie formacji Obrony Terytorialnej, szacunek i pomoc dla weteranów, zmianę statusu żołnierza – jako profesjonalisty i pracownika wojska. W zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego partia wymieniła strategiczne postulaty: ochronę dzieci i młodzieży przed zagrożeniami społecznymi, w tym narkomanią, alkoholizmem i przemocą, zwalczanie korupcji, walkę z zagrożeniami cybernetycznymi. PO zamierzała podjąć lub kontynuować działania na rzecz Policji („Przyjazna i skuteczna Policja”) oraz wzmocnienia roli policjanta dzielnicowego, przeciwdziałania przestępstwom w cyberprzestrzeni, wzmocnienia systemu antyterrorystycznego, inwestycji w nowe policyjne komendy i komisariaty, przeciwdziałania przestępczości gospodarczej, walki z dopalaczami i przestępczością narkotykową, integracji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, standaryzacji i modernizacji jednostek strażackich oraz bezpieczeństwa ruchu drogowego (*Polska Przyszłości* 2015).

Kukiz'15

Kukiz'15 to nazwa komitetu wyborczego wyborców, który powstał po sukcesie muzyka, samorządowca i aktora Pawła Kukiza, kandydującego w wyborach prezydenckich w 2015 roku. Ruch ten ostatni z trzech rozdziałów swojej *Strategii zmiany* poświęcił problematyce bezpieczeństwa, w tym polityce zagranicznej, którą nazwał ambitną i realistyczną, polskiej walucie narodowej, traktowanej jako gwarant suwerenności, niezależnej i suwerennej polityce energetycznej, zdecentralizowaniu Policji i związaniu jej ze społecznościami lokalnymi, a także, co zostało wymienione na pierwszym miejscu, silnej armii i systemowi obrony terytorialnej. W tej kwestii ruch Pawła Kukiza wyznaczył dwa cele, o których pisał: „Po pierwsze, musimy odbudować wojska operacyjne, zapewniając im zdolność prowadzenia manewru i uderzenia w obronie Polski. Należy odbudować wschodnie dywizje wojsk operacyjnych. Należy odbudować jednolitą strukturę dowodzenia siłami zbrojnymi, ze sztabem generalnym, jako głównym organem dowodzenia sił zbrojnych w czasie pokoju i w czasie wojny. Należy zreformować system szkolenia rezerw osobowych wojsk operacyjnych tak, aby wykorzystał potencjał i doświadczenie żołnierzy zawodowych. To żołnierze zawodowi, którzy odchodzą ze służby czynnej, powinni w pierwszej kolejności zasilać rezerwy wojsk operacyjnych. Ilość rezerw osobowych powinna zaś być uzależniona od

potrzeb wojska na czas wojny. Po drugie, będziemy dążyli do jak najszybszej budowy Obrony Terytorialnej, czyli włączenia obywatelskiego komponentu terytorialnego w struktury sił zbrojnych. Sprawna i powszechna obrona terytorialna to warunek konieczny manewru i uderzenia wojsk operacyjnych. Zapewnia skuteczną ochronę, odstraszenie i obronę oraz niezwłoczną pomoc społeczeństwu w czasie klęsk żywiołowych i katastrof. Oparta na udziale obywateli w obronie stron rodzinnych, buduje i istotnie wzmacnia ich więzi z lokalnymi społecznościami” (*Strategia zmiany* 2015).

Nowoczesna

Nowoczesna jest partią polityczną utworzoną w 2015 roku. W dokumencie zatytułowanym *Kierunki programu „Nowa Polska teraz”* wyraźnie przebiega przewaga ekonomii nad polityką. Silna i nowoczesna Polska jest w nim utożsamiana z silną i nowoczesną gospodarką, która ma determinować bezpieczeństwo kraju. Bezpieczeństwo jest w tym dokumencie analizowane jako wartość wtórna w kontekście bezpieczeństwa ekonomicznego, materialnego, emerytalnego, zdrowotnego, energetycznego i społecznego. Ostatni rozdział dokumentu pt. *Zastrzyk nowej energii dla Europy* odnosi się natomiast do sytuacji międzynarodowej, w której kwestie militarne nie są traktowane jako pierwszoplanowe. Stwierdzono w nim: „Bezpieczeństwo nie jest dane raz na zawsze. Polska jest jednym z najbardziej doświadczonych przez historię narodów w Europie. Dziś nasze obawy o przyszłość rosną. Wojna na Ukrainie, globalne zawirowania gospodarcze, słabość gospodarcza i polityczna Unii Europejskiej, zagrożenia ze strony fundamentalizmów, kłopoty polskich firm na rynkach zagranicznych – to najważniejsze dziś lęki Polaków związane z sytuacją międzynarodową”. I dalej: „Polska racja stanu jest obecnie niedookreślona. Wcześniej wyznaczały ją starania o wejście do NATO i Unii Europejskiej. Dziś mamy nową sytuację. Polska już od 16. lat jest w NATO i od 11. w UE. Musi samodzielnie określać swoje interesy w sprawach, które wcześniej jej nie dotyczyły. Ma wpływ na wypracowywanie głównych kierunków europejskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa i innych polityk unijnych. Musi więc rozstrzygnąć, jakie rozwiązania najlepiej odpowiadają polskiej racji stanu” (*Nowa Polska teraz* 2015).

W tym kontekście Nowoczesna zaproponowała zdecydowane wzmocnienie współpracy transatlantyckiej: „Polska musi mieć jasną i twardą agendę swoich interesów bezpieczeństwa w NATO i UE. Stany Zjednoczone pozostaną głównym członkiem NATO i naszym sojusznikiem, ale koniecznie trzeba rozwinąć mocny europejski filar bezpieczeństwa i obrony. Transatlantycka umowa inwestycyjno-handlowa (TTIP) może nadać współpracy transatlantyckiej nową dynamikę i być »ekonomicznym NATO«. Polska oczekuje takiego poziomu swojego bezpieczeństwa w Sojuszu, jak kraje zachodnie. Ale sama

też musi odrobić lekcję. Poza 2 proc. PKB na obronność, trzeba zwiększyć sprawność polskiego wojska i rozwijać sektor zbrojeniowy: podobnie jak w Izraelu może stać się innowacyjnym przemysłem, napędzającym gospodarkę” (*Nowa Polska teraz* 2015).

Polskie Stronnictwo Ludowe

Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL) jest partią polityczną powstałą w 1990 roku, choć odwołuje się do tradycji sięgających XIX wieku. *Deklaracja wyborcza PSL* z okresu przed wyborami parlamentarnymi w 2015 roku została zatytułowana *Blisko ludzkich spraw*. PSL poświęciło w niej sporo miejsca sprawom bezpieczeństwa społecznego i żywieniowego, choć jednocześnie stwierdziło, że: „dobrze zorganizowane państwo zapewnia wszelkie formy bezpieczeństwa obywateli”. Przedostatni rozdział dokumentu zatytułowany został *Polityka zagraniczna i bezpieczeństwo*. PSL zawarło w nim diagnozę sytuacji Polski, stwierdzając, że w polityce zewnętrznej Polska stała się krajem o pozycji adekwatnej do wielkości i potencjału gospodarczego. Awansowała do grona podmiotów liczących się w Unii Europejskiej i NATO. Nie udało się jednak zacieśnić współpracy z krajami Europy Środkowo-Wschodniej. Według PSL „Polski nie stać na prowadzenie polityki opartej na niechęci do sąsiadów będących znaczącymi partnerami zagranicznymi”. Stąd partia proponowała budowanie dobrych relacji z wszystkimi sąsiadami, w tym z Rosją. Opowiadając się za demokracją i wolnością dla Ukrainy, PSL wyraziło zainteresowanie przywracaniem pokoju w tym państwie. W kwestii bezpieczeństwa militarnego w *Deklaracji* zapisano: „PSL chce unowocześnić polską armię, zwiększać liczbę żołnierzy w służbie zawodowej oraz tworzyć nowoczesne zaplecze obrony cywilnej. Mamy funkcjonujące struktury paramilitarne, a także tradycję i doświadczenie w tym zakresie. Rozwój i unowocześnienie przemysłu obronnego są elementami prorozwojowymi naszej gospodarki, źródłami nowych rozwiązań technicznych i innowacyjnych, które następnie są transferowane do innych działów gospodarki. Wzrost i utrzymanie nakładów na obronność są argumentami zachęcającymi do budowy infrastruktury NATO-wskiej i zwiększenia zaangażowania Sojuszu w naszym kraju. To wyjątkowo ważne dla wzmocnienia naszej obronności” (*Deklaracja Wyborcza PSL* 2015).

Partia Razem

Partia Razem powstała w 2015 roku. Jej program wyborczy został zatytułowany *Inna polityka jest możliwa*. Razem jest partią, którą można zaliczyć do rodziny lewicowo-libertariarnych, stąd w swoim programie nie odniosła się ona do kwestii bezpieczeństwa militarnego Polski, paktów i umów mię-

dzynarodowych oraz problematyki wojska, uzbrojenia i przemysłu zbrojeniowego. Program partii przepełniony jest natomiast postulatami z zakresu bezpieczeństwa społecznego, w tym spraw socjalnych, ubezpieczeń społecznych, zdrowia, pracy, a także bezpieczeństwa energetycznego, które dla tej rodziny partii politycznych stanowią priorytet (Razem 2015).

Partia KORWiN

Partia KORWiN (Koalicja Odnowy Rzeczypospolitej Wolność i Nadzieja) powstała w 2015 roku. W związku z jej konserwatywno-liberalnymi konotacjami rodzinnymi, partia ta, a zwłaszcza jej lider Janusz Korwin-Mikke, głosiła hasła polityczne i ekonomiczne znacząco odbiegające od postulatów partii głównego nurtu. Jej program został zatytułowany *Dumna bogata Polska*. Zgodnie z nim partia dążyła do ograniczenia roli państwa w życiu społecznym, w tym do redukcji obciążeń finansowych obywateli, jak i pomocy socjalnej oraz do wzmocnienia wolności gospodarczych. W kwestii bezpieczeństwa opowiedziała się za reorganizacją służb mundurowych, która miałaby polegać na połączeniu różnych służb, np. wywiadowczych czy realizujących zadania policyjne. Redukcja rodzajów służb i precyzyjne rozgraniczenie ich kompetencji pozwolić miałyby na ich lepszą koordynację. Według partii KORWiN system funkcjonowania Sił Zbrojnych należy uzupełnić o systematycznie rozbudowywaną Obronę Terytorialną. Jej celem ma być bieżące szkolenie jej członków, zapewnienie Siłom Zbrojnym sprawnego poboru na wypadek konfliktów oraz prowadzenie regularnych i skoordynowanych działań militarnych w razie ataku nieprzyjaciela. Partia ta opowiedziała się też za stopniowym poszerzaniem dostępu do broni, co miałyby służyć zwiększeniu użyteczności Obrony Terytorialnej. W programie partii zapisano, że należy zwiększyć wydatki na obronność o połowę, co znacznie odbiega od propozycji innych ugrupowań, zwykle proponujących 2% PKB. Z kolei uzbrojenie Sił Zbrojnych powinno podlegać faktycznej i ciągłej modernizacji i w możliwie dużym stopniu opierać się na rozwijanej produkcji krajowej lub produkcji zagranicznej zlokalizowanej w Polsce. W odniesieniu do celów, zadań i funkcjonowania Sił Zbrojnych w programie partii zapisano:

- ❑ „Podstawowym celem obrony jest ochrona ludności i terytorium Polski przed zniewoleniem lub zniszczeniem”;
- ❑ „Militarne zagrożenia dla Polski zasadniczo odbiegają od wyzwań stojących przed polskimi kontyngentami wojskowymi. Siły Zbrojne powinny być gotowe do przeprowadzania prewencyjnych ataków uprzedzających (co wymaga zmian w prawie) i do ich odparcia”;
- ❑ „Polska musi być przygotowana do obrony przed pokazową, krótkotrwałą interwencją na jej terytorium, połączoną z atakami niekonwencjonalnymi (np. na systemy informatyczne)”;

- ❑ „Do najpilniejszych zadań stojących przed Siłami Zbrojnymi należy budowa potencjału odstraszania, stworzenie tarczy antyrakietowej przeciwko pociskom krótkiego i średniego zasięgu, odbudowa systemu obrony przeciwlotniczej i zdolności operacyjnych marynarki wojennej”;
- ❑ „Fundamentalne dla odbudowy suwerenności RP jest natychmiastowe uchylene ustawy o udziale zagranicznych funkcjonariuszy lub pracowników we wspólnych operacjach lub wspólnych działaniach ratowniczych na terytorium RP, która umożliwi interwencję zbrojną obcych armii na terytorium RP bez zgody Sejmu”;
- ❑ „Należy odtworzyć sprawnie działający system mobilizacji i przeszkolenia rezerw oraz istotnie zwiększyć liczbę zawodowych żołnierzy szeregowych. Cel minimum to stutysięczna (licząc tylko ludzi noszących broń!) armia” (*Dumna bogata Polska* 2015).

Ponadto, w opinii partii KORWiN, Polska powinna wspierać utrzymywanie zdolności NATO do szybkiego reagowania, należy dążyć do stałej współpracy wojskowej z armiami państw sąsiednich, zwłaszcza Niemiec, Czech i Białorusi, więzi militarne, poza państwami Grupy Wyszehradzkiej, powinny też łączyć Polskę ze Szwecją, Rumunią i Turcją (*Dumna bogata Polska* 2015).

Sojusz Lewicy Demokratycznej

Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD) jest partią polityczną utworzoną w 1999 roku z przekształcenia koalicji partii, organizacji i ruchów społecznych działającej od 1991 roku. Program SLD z 2016 roku pn. *Godne życie, sprawiedliwa i nowoczesna Polska* zawiera postulaty, które obejmują przede wszystkim dziedzinę bezpieczeństwa narodowego, jaką jest bezpieczeństwo społeczne. Jest to program o charakterze socjalnym i demokratycznym. Problematyce bezpieczeństwa został też poświęcony odrębny rozdział pt. *Bezpieczeństwo państwa i obywatela*. Zawiera on następujące hasła:

- ❑ „Wsparcie dla ponadpartyjnego konsensusu w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego”;
- ❑ „Komisariat policji w każdej gminie”;
- ❑ „Podniesienie wynagrodzeń funkcjonariuszy”;
- ❑ „Realna sądowa kontrola nad stosowaniem kontroli operacyjnej przez służby specjalne”;
- ❑ „Rzeczywista kontrola nad służbami specjalnymi”;
- ❑ „Utworzenie jednego urzędu realizującego zakupy i zaopatrzenie na potrzeby wszystkich służb mundurowych”;
- ❑ „Rozwój sojuszniczej współpracy w ramach NATO i Unii Europejskiej oraz przyjazne partnerstwo z państwami Europy Środkowo-Wschodniej”;
- ❑ „Wzmacnianie bezpieczeństwa ekonomicznego państwa, w tym w wymiarze energetycznym oraz finansowym”;

- ❑ „Modernizacja i rozwój Sił Zbrojnych”;
- ❑ „Wzmocnienie kompleksu przemysłowego wytwarzającego na potrzeby wojska i pozostałych służb mundurowych”;
- ❑ „Przygotowanie państwa do ochrony przed cyberatakami” (*Godne życie* 2016).

SLD opowiedział się także za ścisłą i głęboką integracją europejską, prowadzącą do utworzenia Federacji Europejskiej. Można stąd wnioskować, że wówczas ewentualny atak na Polskę traktowany byłby jako atak na Federację. Sojusz był zwolennikiem wszechstronnej współpracy z sąsiadami, w tym z Rosją oraz zwolennikiem wsparcia dla rozwoju Ukrainy. SLD postulował też ograniczanie użycia siły w stosunkach międzynarodowych (*Godne życie* 2016).

Twój Ruch

Twój Ruch (TR) powstał w 2013 roku z przekształcenia Ruchu Palikota. W swoim programie *Plan zmian 2014–2019* sporo miejsca poświęcił bezpieczeństwu energetycznemu Polski i ubezpieczeniom społecznym. Dwa ostatnie punkty projektu obejmują jednak inne zagadnienia, dotyczące armii i kultury. Krytykując zakupy zużytego sprzętu, w projekcie zapisano: „Zakupy dla wojska należy planować w ten sposób, by uzbrojenie służyło obronie terytorium Polski oraz rozwojowi krajowego przemysłu obronnego. Armia powinna w większym stopniu stawiać na szkolenie wojsk specjalnych, na ich mobilność, na obronę przestrzeni powietrznej kraju, na zapobieganie aktom terroryzmu i cyberterroryzmu. Ograniczeniu do sprawnego i niezbędnego trzonu powinna ulec marynarka wojenna (wyłącznie ochrona szlaków handlowych i pasażerskich na Bałtyku) i wojska pancerne. Docelowo powinniśmy zabiegać o utworzenie wspólnej armii europejskiej. Wzmocni to radykalnie potencjał obronny państw członkowskich i pozwoli zmniejszyć koszty” (*Plan Zmian* 2014).

W specyficzny i warty refleksji sposób TR potraktował kulturę jako podstawę bezpieczeństwa strategicznego: „Kultura jest kluczowym czynnikiem tworzącym *soft power*, miękką siłę Państwa. Oznacza to, że przemysłane inwestycje w promocję polskiej kultury mogą być bardziej efektywne pod względem budowy pozycji ekonomicznej i geopolitycznego bezpieczeństwa niż bezpośrednie dotacje dla firm usiłujących wejść na nowe rynki lub nawet wydatki zbrojeniowe. Strategiczne znaczenie kultury widoczne jest także na poziomie kontynentalnym. Unia Europejska wyrosła ze wspólnoty wartości, a te opierają się na kulturze. Musimy pielęgnować nasze narodowe tożsamości dbając, by nie stały one w opozycji wobec europejskiego dziedzictwa humanizmu, tolerancji i otwartości. Tak, jak w połowie XX wieku w wyniku traumy II wojny światowej miliony ludzi stworzyły podwaliny Unii

Europejskiej, tak teraz trzeba przekonać mieszkańców naszego kontynentu o potrzebie dalszej, ściślejszej integracji. Musimy uczyć się wspólnej historii. Język angielski powinien stać się wspólnym językiem europejskim, a jego nauczanie musi być powszechne i darmowe. Prawdziwą ostoją wspólnoty są ludzkie umysły i marzenia” (*Plan Zmian 2014*).

Unia Pracy

Unia Pracy (UP) powstała w 1992 roku. Jest partią socjaldemokratyczną, co determinuje jej poglądy na gospodarkę i organizację państwa. W programie z 2014 roku pt. *O godne życie człowieka i integrację społeczną* UP zawarła szereg punktów obejmujących zagadnienia bezpieczeństwa społecznego, w tym ubezpieczeń społecznych, zdrowia i bezpieczeństwa w procesie edukacji szkolnej, a także bezpieczeństwa ekonomicznego, energetycznego i porządku publicznego. Bezpieczeństwo Polski UP powiązała z bezpieczeństwem Unii Europejskiej. Dla tej partii „Członkostwo Polski w Unii Europejskiej stwarza lepsze warunki do zapewnienia bezpieczeństwa publicznego. Polska może czynnie uczestniczyć w budowie tego bezpieczeństwa poprzez tworzenie form instytucjonalnych. Dlatego wspierać należy koncepcje budowy europejskich sił zbrojnych i europejskich sił szybkiego reagowania z wszystkimi ich rodzajami” (Unia Pracy 2014).

Dla bezpieczeństwa zewnętrznego priorytetami założeń programowych UP były następujące kwestie:

- decyzje o angażowaniu polskich sił zbrojnych w konflikty międzynarodowe powinny być podejmowane suwerennie i bez nacisku sojuszników;
- wycofanie naszych kontyngentów wojskowych z państw, w których się znajdują;
- modernizacja armii poprzez wprowadzanie nowych technologii, głównie na bazie własnego przemysłu zbrojeniowego;
- racjonalizacja szkolnictwa wojskowego;
- reforma systemu płac i emerytur sił zbrojnych i służb mundurowych;
- ograniczenie sił zbrojnych do uczestnictwa w misjach o charakterze pokojowym (Unia Pracy 2014).

Inne partie polityczne i ruchy społeczne

Do grona innych partii politycznych, które w okresie przemian w Polsce na początku XXI wieku nie uzyskały trwałego i znaczącego wpływu na politykę państwa, zaliczyć można m.in.: Partię Zieloni (PZ), Polską Partię Socjalistyczną (PPS), a także partie, stowarzyszenia i ruchy antysystemowe,

jak: nacjonalistyczne Narodowe Odrodzenie Polski (NOP) i Obóz Narodowo-Radykalny (ONR), Komunistyczną Partię Polski (KPP), czy też Federację Anarchistyczną (FA).

W programie „Zielonych” bezpieczeństwo zostało potraktowane w wymiarze ekologicznym i społecznym. Partia ta promowała rozwiązywanie konfliktów bez użycia przemocy i uznała, że „Nikogo nie wolno zmuszać do pełnienia służby wojskowej. Dlatego musi zostać zapewniona możliwość odmowy pełnienia służby wojskowej oraz możliwość zastępczej służby cywilnej” (Partia Zieloni). PPS również w ujęciu socjalnym potraktowała problem bezpieczeństwa. Natomiast w zakresie polityki militarnej „PPS głosi prymat międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa zbiorowego nad organizacjami o charakterze sojuszy militarnych”. Popierała „działalność polskich sił zbrojnych w akcjach pokojowych, czego przykładem jest uczestnictwo w wielostronnych siłach zbrojnych ONZ”, ale odmówiła poparcia „ich udziałowi w jednostronnych siłach ekspedycyjnych” (*Deklaracja Programowa* 2005). NOP postulowało „uporządkowanie spraw bezpieczeństwa publicznego i bezpieczeństwa państwa: zwiększenie nakładów na służby policyjne, przywrócenie kary śmierci dla najcięższych zbrodni (...) i wysokich wyroków za przestępstwa przeciwko porządkowi społecznemu (...)”, a także „usunięcie z terenu Państwa Polskiego obcych jednostek wojskowych” (*Zasady programowe*). ONR postulował „Ułożenie stosunków z innymi nacjami wyłącznie poprzez prymat interesów Narodu i Państwa Polskiego” (*Deklaracja ideowa*). KPP jeszcze przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej opowiadała się przeciwko integracji, a także przeciwko NATO. W swoim programie NATO obarczała odpowiedzialnością „za szereg krwawych konfliktów zbrojnych, za brutalne agresje, łamanie praw człowieka i narodów” (*Program Komunistycznej Partii Polski*). FA była natomiast przekonana, że konflikty zbrojne są nieodłącznym skutkiem i narzędziem działań państw kapitalistycznych i dlatego anarchiści nie wierzyli w żadne deklaracje i sojusze, jak np. NATO, które miałyby zapobiegać wybuchaniu wojen (*Płaszczyna ideowa*).

* * *

Na początku XXI wieku programy polityczne i wyborcze polskich partii stanowiły mozaikę koncepcji w zakresie zapewnienia Polsce integralności terytorialnej i bezpieczeństwa granic, a Polakom bezpieczeństwa socjalnego, energetycznego, czy porządku publicznego. Partie dominujące w systemie partyjnym reprezentowały dwie zasadnicze koncepcje bezpieczeństwa. Pierwsza obejmuje prymat polityki nad ekonomią i tendencje eurosceptyczne. Zgodnie z nią do zapewnienia bezpieczeństwa kraju należy użyć narzędzi politycznych, a następnie militarnych, należy opierać się na sile NATO, a nie budować armię europejską. Druga koncepcja jest przejawem prymatu ekonomii nad polityką. W myśli jej zwolenników, dobrobyt zapewni siłę

gospodarczą państwa, a to spowoduje, że Polska stanie się cennym partnerem gospodarczym, politycznym, a także militarnym dla innych państw, przy czym zasadną jest głęboka integracja europejska, także militarna, a nie wyłącznie transatlantycka. Odmienne koncepcje prezentowały partie i ruchy antysystemowe. Negowały one zasadność współpracy Polski w ramach porozumień sojuszniczych, upatrując w tym profitów osiągniętych przez inne narody, państwa lub obce elity polityczne.

Bibliografia:

- DEKLARACJA IDEOWA OBOZU NARODOWO-RADYKALNEGO, <https://www.onr.com.pl/deklaracja-ideowa/> (dostęp: 18.02.2016).
- DEKLARACJA PROGRAMOWA POLSKIEJ PARTII SOCJALISTYCZNEJ 2005, <http://polskapartiasocjalistyczna.pl/program> (dostęp: 6.11.2015).
- DEKLARACJA WYBORCZA PSL. BLISKO LUDZKICH SPRAW 2015, <http://www.psl.org.pl/dokumenty/> (dostęp: 6.11.2015).
- DUMNA BOGATA POLSKA. PROGRAM PARTII KORWiN 2015, <http://www.partiakorwin.pl/program/> (dostęp: 6.11.2015).
- GODNE ŻYCIE, SPRAWIEDLIWA I NOWOCZESNA POLSKA. PROGRAM SOJUSZU LEWICY DEMOKRATYCZNEJ 2016, http://www.sld.org.pl/strony/234-program_godne_zycie_2016.html (dostęp: 18.02.2016).
- NOWA POLSKA TERAZ. NOWOCZESNA. KIERUNKI PROGRAMU 2015, http://nowoczesna.org/kierunki_rozwoju/polska-w-europie-i-na-swiecie_pdf.html (dostęp: 6.11.2015).
- PARTIA ZIELONI, <http://partiazieloni.pl/#> (dostęp: 18.02.2016).
- PLAN ZMIAN 2014–2019. PROGRAM TWOJEGO RUCHU 2014, <http://twojrucho.eu/dokumenty/> (dostęp: 6.11.2015).
- PŁASZCZYZNA IDEOWA FEDERACJI ANARCHISTYCZNEJ, <http://federacja-anarchistyczna.pl/plaszczynna> (dostęp: 18.02.2016).
- POLSKA PRZYSZŁOŚCI – PROGRAM PLATFORMY OBYWATELSKIEJ RP 2015, <http://wybory.platforma.org/program> (dostęp: 6.11.2015).
- PROGRAM KOMUNISTYCZNEJ PARTII POLSKI, <http://www.kompol.org/> (dostęp: 27.12.2004).
- PROGRAM PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI 2014, <http://pis.org.pl/dokumenty> (dostęp: 6.11.2015).
- RAZEM. INNA POLITYKA JEST MOŻLIWA. PROGRAM WYBORCZY 2015, <http://partiarazem.pl/program-wyborczy/> (dostęp: 6.11.2015).
- STRATEGIA ZMIANY. KUKIZ'15 POTRAFISZ POLSKO! 2015, <https://ruchkukiza.pl/strategia-zmiany/> (dostęp: 6.11.2015).
- UNIA PRACY. O GODNE ŻYCIE CZŁOWIEKA I INTEGRACJĘ SPOŁECZNĄ 2014, <http://www.uniaprac.org.pl/> (dostęp: 6.11.2015).
- ZASADY PROGRAMOWE NARODOWEGO ODRODZENIA POLSKI, <http://www.nop.org.pl/zasady-programowe/> (dostęp: 18.02.2016).